

# Quality, value and benefit of Community-based Research all over Thailand supported by the Thailand Research Fund (TRF): A synthesis of 15 years of Community-based Research

Bubpha Makesrithongkum<sup>1</sup>

Received: November 2, 2021 – Revised: March 9, 2022 – Accepted: March 16, 2022

## Abstract

The research objectives were 1) to study and interpret the context, characteristics, quality and results of community-based research (CBR) through a meta-analysis; and 2) to synthesize CBR using a meta-ethnography combined with cross-impact matrix analysis to identify metaphors that indicated the quality, value, and benefit of CBR, and to find the moderating metaphors that influence the relationships between the metaphors in the CBR synthesis. 205 research studies were used in a meta-analysis, and 14 out of these 205 studies were selected for a meta-ethnography. Research instruments consisted of the research quality evaluation form, the code sheet of research characteristics for meta-analysis, the qualitative data recording form for meta-ethnography and the qualitative data recording forms for cross-metric impact analysis in meta-ethnography. The results showed that:

1. Variables of 4 research characteristics areas (report and author characteristics, content, community context survey, and research method), comprising 13 variables, could explain 28.6% of the variation in the variable of research quality, and when the fifth variable of value and benefit of the community research (15 variables total) was added, they could together explain 28.9% of variation in research quality, or an additional 0.3%.
2. For supporting factors of CBR, only the characteristics of the researcher as a moderating metaphor influenced differences in the relationships between the first-part metaphors (community situation, problem situation, research problem, research design, and research method) and the second-part metaphors (research problem, research design and research methods, results, and quality, value and benefit of CBR) in every pair of research projects. The hindering factors consisted of factors external to the community and characteristics of the researcher.
3. The communication process from community leaders to community members and from community leaders to local/out-of-area researchers were moderating metaphors with a strong influence on the causal relationships between third-part metaphors (supporting factors/hindering factors to CBR).

**Keywords:** community-based Research, meta-analysis, meta-ethnography, cross-impact matrix analysis

<sup>1</sup> *Corresponding Author*, Faculty of Communication Arts, Bangkok University, Pathumthani, 12120.  
Email: [bubpha.m@bu.ac.th](mailto:bubpha.m@bu.ac.th)

# คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

บุบผา เมชศรีทองคำ<sup>1</sup>

รับบทความต้นฉบับ: 2 พฤศจิกายน 2564 – รับบทความแก้ไข: 9 มีนาคม 2565 – ตอบรับการตีพิมพ์: 16 มีนาคม 2565

## บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและตีความงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งด้านบริบท คุณลักษณะ คุณภาพ และผลการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์ทอิกมาน และ 2) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยใช้การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมานเพื่อให้ได้ อุปลักษณะที่แสดงถึงคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และใช้การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมาน ที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้เพื่อให้ได้อุปลักษณะที่เกี่ยวกับที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะ จากการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยที่นำมาใช้เป็นตัวแทนประชากรงานวิจัยในการสังเคราะห์ จำนวนทั้งหมด 205 เล่ม ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์ทอิกมาน จำนวน 205 เล่ม และใช้ในการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมาน จำนวน 14 เล่ม และเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยสำหรับการวิเคราะห์ทอิกมาน แบบบันทึกข้อมูลเชิง คุณภาพสำหรับการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมาน และแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนา ทอิกมานที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ ผลการวิจัยพบว่า

1) ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะเล่มและผู้วิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ด้านการสำรวจ บริบทชุมชน และด้านวิธีการวิจัย รวม 13 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 28.6% เมื่อเพิ่ม ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยด้านที่ 5 ด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวม 15 ตัวแปร อธิบายความ แปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 28.9% โดยเพิ่มขึ้น 0.3%

2) ปัจจัยสนับสนุนต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบเฉพาะคุณลักษณะของนักวิจัยในฐานะอุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลที่ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และอุป ลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัย เพื่อท้องถิ่น) ในงานวิจัยแต่ละคู่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัย ภายนอกชุมชน และคุณลักษณะของนักวิจัย

3) กระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อสมาชิกชุมชน และกระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/ นอกพื้นที่เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลสูงต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/ อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

**คำสำคัญ:** การวิจัยเพื่อท้องถิ่น, การวิเคราะห์ทอิกมาน, การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมาน, การวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้, อุปลักษณะ

<sup>1</sup> ผู้รับผิดชอบบทความหลัก, คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, จังหวัดปทุมธานี, 12120.  
อีเมล: bubpha.m@bu.ac.th



## ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา นักวิจัยไทยเริ่มใช้ “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น” (community-based research [CBR]) อันเป็นรูปแบบการวิจัยแนวใหม่ล่าสุดที่เปิดกว้าง เปิดเสรี และกระจายโอกาสทางการวิจัยอย่างกว้างขวางลงสู่ชุมชน เป็นงานวิจัยที่มีพลังในการเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนนิสัย เปลี่ยนกลุ่ม เปลี่ยนชุมชน และความสัมพันธ์ของชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2553) โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและนำมาสู่การแก้ปัญหาของชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง (Demange et al., 2012) การวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องจริงใจและโปร่งใสกับชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานให้กับสมาชิกชุมชนเพื่อสนองความต้องการของชุมชน (Access Alliance Multicultural Health and Community Services, 2012) นอกจากนั้นการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการวิจัยที่อาศัยความร่วมมือในกระบวนการวิจัย ทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถนำแนวคิด มุมมอง ภาษา และความรู้มาสู่การวิจัย ซึ่งช่วยเพิ่มคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ (Strand et al., 2003) ตลอดจนมีคุณค่าในการส่งเสริมนวัตกรรมในการวิจัย กลยุทธ์ใหม่ และเทคนิคที่เป็นทางเลือกที่ได้รับการสนับสนุนโดยมุ่งเน้นมุมมองของชุมชน (Leite & Sónia, 2019) และที่สำคัญการวิจัยเพื่อท้องถิ่นก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อพันธมิตร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน นักวิจัย ผู้ให้ทุนและผู้กำหนดนโยบาย องค์กร และชุมชน (Demange et al., 2012; Israel & Rowe, 2015)

ด้วยตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีต่อชุมชนโดยตรง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงให้การสนับสนุนงานวิจัยดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี และให้ทุนวิจัยสนับสนุนการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในระดับประเทศ เป็นโครงการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวม 10 ปี ชื่อ “คุณค่า ความสุข และพลังของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2551) เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ สกว. ให้การสนับสนุนและดำเนินการเสร็จสิ้นนับแต่ปี พ.ศ. 2543-2556 พบว่ามีจำนวนงานวิจัยที่สูงมาก คือ 1,470 เล่ม โดยเป็นงานวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ จำนวน 582 เล่ม ภาคอีสาน จำนวน 455 เล่ม ภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก จำนวน 142 เล่ม และภาคใต้ จำนวน 291 เล่ม

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ในต่างประเทศมีการสังเคราะห์งานวิจัยท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง (Bridges et al, 2013; Kindle & Caplan, 2015; Wyverkens et al., 2014) แต่ในขณะที่วงการวิจัยไทยมีการสังเคราะห์งานวิจัยท้องถิ่นน้อยมากโดยเฉพาะการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान (meta-ethnography) ดังนั้น สกว. จึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการสังเคราะห์งานวิจัยท้องถิ่นด้วยวิธีการสังเคราะห์ดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและมุมมองใหม่ ๆ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยในฐานะที่มีประสบการณ์ในการวิจัยสหวิทยาการที่เน้นความสำคัญของศาสตร์ทางด้านนิเทศศาสตร์/การสื่อสารพิจารณาเห็นว่ากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) นักวิจัยหลัก และกลุ่มเป้าหมายในชุมชนซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารทำความเข้าใจร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้นหากมีการเพิ่มประเด็นในการสังเคราะห์ด้านผู้สื่อสารจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร ปฏิกริยาตอบกลับ และผลที่ได้รับตามจุดมุ่งหมาย โดยใช้หลักการทางนิเทศศาสตร์/การสื่อสารเข้ามาร่วมด้วย น่าจะทำให้ผลการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानแบบสหวิทยาการครั้งนี้มีความละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในการวิจัยครั้งนี้ยังมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ (cross-impact matrix analysis) มาบูรณาการในกระบวนการสังเคราะห์ จะทำให้ได้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุชัดเจนขึ้น (Gordon, 1999; Weerakkody & Tremblay, 2003) ผลการสังเคราะห์ดังกล่าวจะนำไปสู่แนวทางการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานของ สกว. ต่อการพัฒนาท้องถิ่นผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้นในอนาคต

## วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและตีความงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งด้านบริบท คุณลักษณะ คุณภาพ และผลการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์ทอิกมาน
2. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยใช้การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมานเพื่อให้ได้อุปลักษณะที่แสดงถึงคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และใช้การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาทอิกมานที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไว้เพื่อให้ได้อุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะจากการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

## การทบทวนวรรณกรรม

### 1. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

#### 1.1 ความหมายของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (community-based research [CBR]) เป็นการวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานปรัชญาของกระบวนทัศน์การมีส่วนร่วม (philosophy of participatory paradigm) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกชุมชนและนักวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยโดยมีเป้าหมายของการสร้างความรู้ใหม่หรือความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเพื่อที่จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในฐานะที่เป็นความต้องการของชุมชนที่กำหนดโดยชุมชน (Demange et al., 2012; Strand, 2000) เน้นการใช้วิธีการที่หลากหลายของการค้นหาและการเผยแพร่องค์ความรู้ที่สร้างขึ้น (Bowen, 2007) และเป็นวิถีทางสำหรับสร้างพลังให้สมาชิกชุมชนในฐานะพันธมิตรในการสร้างองค์ความรู้ (พร้อมด้วยนักวิชาการ พันมิตรตัวแทนชุมชน และกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ) โดยมุ่งที่การรวบรวมหลักฐานและขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่มีความสำคัญต่อชุมชน (Access Alliance Multicultural Health and Community Services, 2012)

ดังนั้นสรุปว่า “การวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การวิจัยที่ดำเนินการโดยเน้นการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกชุมชนและนักวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย โดยที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างพลังอำนาจให้ชุมชนเน้นการใช้วิธีการที่หลากหลาย ตลอดจนเน้นการเปลี่ยนแปลงสังคมซึ่งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน

#### 1.2 คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

##### *คุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น*

Israel (2001) กล่าวถึงคุณภาพของ CBR (แนวปฏิบัติที่ดีของ CBR) ไว้ดังนี้ คือ 1) การวิจัยต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งและทรัพยากรภายในชุมชน 2) งานวิจัยต้องตอบสนองความต้องการที่ชุมชนระบุ 3) ต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมของพันธมิตรทุกขั้นตอนของการวิจัย 4) ต้องมีการบูรณาการความรู้ทางทฤษฎี แนวปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันต่อพันธมิตรทุกฝ่าย 5) ต้องสร้างเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างเสริมพลังอำนาจที่คำนึงถึงความไม่เสมอภาคทางสังคม 6) ต้องมีกระบวนการวิจัยเป็นวงจรที่ทำซ้ำหลายรอบ 7) ต้องมีการเผยแพร่ผลการวิจัยและความรู้ที่ได้รับกับผู้ร่วมโครงการวิจัยทุกคน และ 8) ต้องมีการทำงานร่วมกับนักวิจัยผู้ร่วมโครงการวิจัยที่มีความผูกพันระยะยาวต่อเนื่องกับโครงการ

##### *คุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น*

บัญญัติ แก้วส่อง (2552) กล่าวว่าคุณค่าของ CBR ประกอบด้วย 1) คุณค่าในการสร้างและพัฒนาคนบนฐานปัญญา 2) คุณค่าในการรู้พื้นและพัฒนางานองค์ความรู้ท้องถิ่นทั้งด้านประวัติศาสตร์บอกเล่าของท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญาและการประยุกต์ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ด้านระบบการจัดการของชุมชนท้องถิ่น และด้านวิธีการพัฒนาหรือพัฒนาศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น 3) คุณค่าต่อการสร้างและพัฒนาชุมชนและสังคม 4) คุณค่าต่อการฟื้นฟู

อาชีพและเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น และ 5) คุณค่าต่อการสร้างศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่ Holt et al. (2015) กล่าวถึงคุณค่าของ CBR ไว้ดังนี้ คือ 1) ต้องยอมรับว่าชุมชนเป็นหน่วยที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง 2) ต้องมีการมองเห็นคุณค่าของชุมชนในฐานะที่เป็นกลุ่มที่ซับซ้อน 3) ทุกภาคส่วนทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับชุมชนต้องเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อทำให้เกิดการเข้าร่วมอย่างสมบูรณ์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย 4) ต้องมีการเชื่อมโยงความรู้และการปฏิบัติจริงในการวิจัย CBR เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน 5) สนับสนุนการถ่ายโอนความรู้ ทักษะ และความสามารถเพื่อที่จะให้เกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันทางสังคม และ 6) เน้นที่ความยั่งยืนในฐานะที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning communities)

### **คุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น**

CBR ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ 1) คุณประโยชน์ต่อพันธมิตร คือ สร้างเครือข่ายของความรู้ที่กว้างขวางขึ้น ช่วยจัดหาทรัพยากรที่จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันระหว่างพันธมิตร 2) คุณประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชน ทำให้ได้รู้จักชุมชนดีขึ้น เข้าใจเหตุผลและข้อจำกัดของการวิจัย และช่วยกระตุ้นให้องค์กรชุมชนใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติงาน 3) คุณประโยชน์ต่อบุคคล ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการประชุม การพัฒนาทางวิชาชีพ และความสัมพันธ์ มิตรภาพที่เกิดขึ้น 4) คุณประโยชน์ต่อนักวิจัย (นักวิจัยหลักกับนักวิจัยในพื้นที่) โดยมองเห็นข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริง และได้รับความรู้ที่มีรายละเอียดของสมาชิกชุมชนและสภาพแวดล้อมที่ศึกษา 5) คุณประโยชน์ต่อผู้ให้ทุนและผู้กำหนดนโยบาย ช่วยให้ผู้ที่ทำงานที่อยู่ในระดับแนวหน้าของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยมากขึ้น และมีมาตรฐานเชิงจริยธรรมสูง 6) คุณประโยชน์ต่อองค์กร ได้แก่ มีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเพิ่มขึ้น มีทรัพยากรเพิ่มขึ้น และมีศักยภาพในการบริหารทรัพยากรเพิ่มขึ้น และ 7) คุณประโยชน์ต่อชุมชน โดยผลการวิจัยสนองความต้องการของชุมชน ได้รับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และเพิ่มโอกาสในการทำงานในชุมชนมากขึ้น (Demange et al., 2012; Israel & Rowe, 2015)

## **2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร**

การสื่อสาร (communication) เป็นกระบวนการที่แสดงความสัมพันธ์ร่วมกันและต่อเนื่องกับผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างและแบ่งปันความหมาย (Baran, 2015) มีลักษณะเป็นพลวัตรและเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด (Samovar et al., 2015) ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ 1) บริบท ประกอบด้วยคนที่แสดงบทบาทเฉพาะ โอกาส และภาระหน้าที่ ซึ่งช่วยให้ผู้สื่อสารทำการเลือกการสื่อสารที่เหมาะสม 2) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยทำหน้าที่จัดเตรียมสิ่งแวดล้อมหรือพื้นที่ในที่เกิดการสื่อสารเกิดขึ้น 3) บรรยายภาค เกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก โดยที่เนื้อหาของสารของการสื่อสารและประวัติของผู้มีส่วนร่วมมีผลกระทบต่อบรรยายภาคในการสื่อสาร 4) ผู้สื่อสาร ทำหน้าที่สร้างความหมาย ส่งและรับเนื้อหาสาร และแลกเปลี่ยนความหมาย 5) เนื้อหาสาร หมายถึง ข้อมูลข่าวสารที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้สื่อสาร โดยมีเป้าหมายเพื่อถ่ายทอดความหมาย และความรู้ถึงระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร 6) ช่องทางการสื่อสาร โดยจัดเตรียมความหมายของการถ่ายทอดเนื้อหาสาร การเลือกช่องทาง หรือสื่อของการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบท 7) สิ่งรบกวน หมายถึง สิ่งใดๆ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วคราว 8) สิ่งกีดขวาง (barrier) เป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการสื่อสารซึ่งมีแนวโน้มเป็นปัญหาระยะยาว และ 9) ปฏิกริยาตอบกลับ เป็นการตอบสนองที่สังเกตได้ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อเนื้อหาสารของบุคคลอื่น (Keyton, 2011)

กล่าวโดยสรุป ในแต่ละองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารล้วนมีพลังต่อการสื่อสารของผู้สื่อสารทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสารที่จะช่วยให้กระบวนการสื่อสารบรรลุเป้าหมายตามที่ผู้สื่อสารต้องการ

### 3. แนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย

#### 3.1 การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณ: การวิเคราะห์อภิมาน

การวิเคราะห์อภิมาน (meta-analysis) เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณแบบหนึ่งที่นักวิจัยนำงานวิจัยซึ่งศึกษาปัญหาเดียวกันมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อสังเคราะห์ให้ได้ข้อสรุปที่มีความกว้างขวาง ลุ่มลึกกว่าผลงานวิจัยแต่ละเรื่อง ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์อภิมาน คือ ข้อมูลผลการวิจัยวัดในรูปดัชนีมาตรฐาน (standard indices) ได้แก่ ขนาดอิทธิพล (effect size) ในงานวิจัยเชิงทดลอง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ในงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ และข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหาวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ข้อมูลจากผลการวิจัยแต่ละเรื่องวัดในรูปดัชนีมาตรฐาน (standard index) และข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามวิจัย และขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอรายงานผลการสังเคราะห์ (Hunter et al., 1982; Cooper, 1984; Wolf, 1986; Glass et al., 1981; Rosenthal, 1991; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

#### 3.2 การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

Noblit and Hare (1988) กล่าวว่า การวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน เป็นการสังเคราะห์ที่มุ่งเน้นการตีความจากงานวิจัยหนึ่งไปสู่อีกงานวิจัยหนึ่งมากกว่าการนำเนื้อหามารวมกันเพียงอย่างเดียว โดยมีการตีความ 3 แบบ คือ 1) การตีความเทียบกลับกันไปกลับมา (reciprocal translations) เป็นการตีความเพื่อหาความเหมือน โดยนำประเด็นหลักพร้อมบริบทของทุกชิ้นงานวิจัยมาวางเทียบเคียงกันว่าตรงไหนบ้างที่เหมือนกัน 2) การสังเคราะห์เชิงหักล้าง (refutational synthesis) เป็นการตีความเพื่อมองหาและอธิบายแนวคิดที่ผิดแผกออกไป และ 3) การสังเคราะห์เพื่อหาประเด็นการโต้แย้ง (lines-of-argument synthesis) เป็นการสังเคราะห์ผลของการตีความทั้งหมด มีขั้นตอนการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น มุ่งกำหนดปัญหาวิจัยหรือพัฒนาคำถามวิจัยที่ต้องการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสนใจแรกเริ่ม โดยค้นหางานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์อย่างละเอียด ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย โดยการอ่านซ้ำๆ ในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เพื่อที่จะระบุและบรรยายแนวคิด ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตัดสินใจว่างานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เกี่ยวข้องกันอย่างไร เป็นการพัฒนารอบแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่อง ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตีความเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ เป็นการตีความจากงานวิจัยเรื่องหนึ่งไปสู่งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งแล้วนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกัน ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์ผลของการตีความที่ได้มา เป็นการนำผลของการตีความทั้งหมดจากทุกงานวิจัยมาสังเคราะห์ร่วมกันอีกครั้ง และขั้นตอนที่ 7 ขั้นการนำเสนอผลการสังเคราะห์ เป็นการนำเสนอผลการสังเคราะห์ออกสู่สาธารณะ

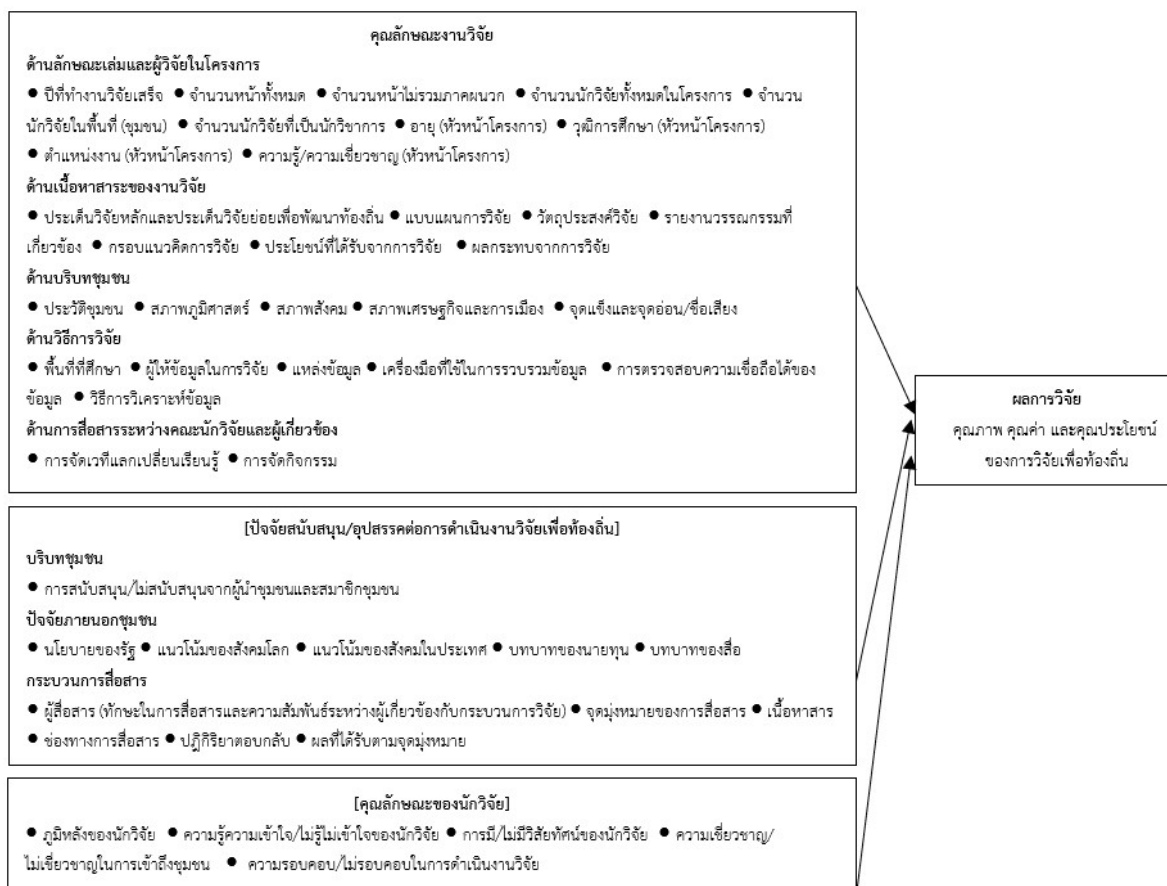
### 4. การวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ (cross-impact matrix analysis)

เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ/ผลกระทบ/ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์สองชุด โดยนิยมสร้างเมทริกซ์ที่มีชุดเหตุการณ์หนึ่งอยู่แนวนอน (row) และชุดเหตุการณ์ที่เป็นผลอยู่แนวตั้ง (column) จากนั้นนักวิจัยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมาตรวจสอบระดับความเข้มของผลกระทบโดยอาจทำได้ 2 แบบ แบบแรก คือ การนับจำนวนความถี่ของผลกระทบที่ได้จากข้อมูล และให้คำอธิบายว่ามีความเข้มของผลกระทบระดับต่ำ ปานกลาง และสูง และแบบที่สอง เป็นการสำรวจความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิถึงความน่าจะเป็นของการเกิดผลกระทบแล้วคำนวณเมทริกซ์ความน่าจะเป็นเพื่ออธิบายลักษณะผลกระทบที่เกิดขึ้น เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ที่ได้จะแสดงลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน (Gordon, 1999; Weerakkody & Tremblay, 2003)

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ในแบบแรกโดยการนับจำนวนความถี่ของผลกระทบที่ได้จากข้อมูล และให้คำอธิบายว่ามีความเข้มของผลกระทบระดับต่ำ ปานกลาง และสูง

## กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่กล่าวข้างต้น สามารถกำหนดกรอบการสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาณและการสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณ ปรากฏดังภาพ 1



หมายเหตุ: ชุดของตัวแปรที่ไม่อยู่ใน [ ] ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาณ

ชุดของตัวแปรที่อยู่ใน [ ] ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณ

ภาพ 1 กรอบการสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาณและหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณ

## วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยที่นำมาใช้เป็นตัวแทนประชากรงานวิจัยในการสังเคราะห์ ได้แก่ รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ดำเนินการแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ. 2544-2556 โดยครอบคลุม 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก และภาคอีสาน ซึ่งแต่ละภาคประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริหารจัดการท้องถิ่น การศึกษากับชุมชน ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร และเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นที่ไม่เป็นสัดส่วน (non-proportional stratified random sampling) จำนวน 205 เล่ม สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณตามหลักการของ Glass et al. (1981), Glass (1982), Hunter and Schmidt (1990) และดำเนินการคัดเลือกรายงานวิจัยซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 7 เล่ม จากกลุ่มรายงานวิจัยที่มีคุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับสูง และจำนวน 7 เล่ม

◆ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

จากกลุ่มรายงานวิจัยที่มีคุณภาพงานวิจัยอยู่ในระดับควรปรับปรุง โดยเลือกแบบจับคู่ภาค และประเด็นที่ศึกษาระหว่างรายงานวิจัยกลุ่มคุณภาพสูงและคุณภาพควรปรับปรุงตามการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ รวมจำนวนทั้งหมด 14 เล่ม สำหรับใช้ในการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณตามหลักการของ Noblit and Hare (1988) ที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้

**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ 1) แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย จำนวน 25 ข้อ ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีการปรับปรุงข้อความในการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนขึ้น และผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผลการประเมินของผู้ประเมิน 3 คน พบว่าผลการประเมินมีความสอดคล้องกันค่อนข้างดี โดยผลการประเมินของผู้ประเมินทั้ง 3 คน แตกต่างไม่เกิน 1 ช่วงคะแนนในแต่ละข้อ และจำนวนข้อที่แตกต่างกันในแต่ละเล่มมีจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 10 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .604–.626 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยสำหรับการวิเคราะห์อภิมาณ จำนวน 25 ข้อ พร้อมจัดทำคู่มือลกรหัสข้อมูลแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา พบว่ามีการปรับปรุงข้อความในการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนขึ้น หลังจากนั้นผู้วิจัยและที่ปรึกษาโครงการวิจัยทดลองบันทึกข้อมูลงานวิจัย จำนวน 3 เล่ม นำผลการบันทึกข้อมูลมาเปรียบเทียบกันพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างผลการบันทึกข้อมูลสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ และต่างกันในระยะเล็กน้อย หลังจากพิจารณาร่วมกันได้ข้อยุติในการบันทึกข้อมูลแต่ละประเด็นตรงกัน 3) แบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณ เน้นการบันทึกข้อมูลที่มีลักษณะเป็นอุปลักษณะด้านสภาพบริบทชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน สภาพบริบทชุมชนที่เป็นปัญหาต้องทำวิจัย ปัจจัยสนับสนุน/ปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คุณภาพคุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผลการตรวจสอบคุณภาพด้านความชัดเจนของภาษา พบว่ามีการปรับปรุงข้อความในการใช้ภาษาให้มีความชัดเจนขึ้น และ 4) แบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพสำหรับการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ โดยผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ ฯ สำหรับการบันทึกประเภทและขนาดความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะที่ได้จากรายงานวิจัยแต่ละเล่ม จากนั้นนำผลการบันทึกจากรายงานวิจัยทั้ง 14 เล่ม มาจัดทำเป็นตาราง ประกอบด้วย ตารางเมทริกซ์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะ และตารางการเสนอขนาดอิทธิพลของอุปลักษณะกำกับ 2 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านคุณลักษณะของนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะทั้ง 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ส่วนที่ 2 ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และส่วนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

**การวิเคราะห์ข้อมูล** แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์อภิมาณ โดยใช้การวิเคราะห์ลักษณะการแจกแจงความถี่ และร้อยละ รวมทั้งการวิเคราะห์สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความโด่ง และค่าความเบ้ และสถิติอ้างอิง ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและสองทาง (one-way and two-way ANOVA) และการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (hierarchical stepwise regression analysis) ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณ โดยการจัดหมวดหมู่ สรุปอุปลักษณะ และตีความ รวม 3 วิธี ได้แก่ การตีความเทียบกลับไปกลับมา การตีความเชิงหักล้าง และการตีความเพื่อหาประเด็นการโต้แย้ง และตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิมาณที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้ เป็นการนำผลการตีความอุปลักษณะมาวิเคราะห์ต่อเนื่องเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะที่เป็นตัวกำกับกับความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง



ปัจจัยเชิงสาเหตุและผล จากนั้นจึงแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะที่เป็นตัวกำกับที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะที่กล่าวข้างต้นตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาน

## ผลการวิจัย

### 1. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาน

#### 1.1 ด้านบริบทของงานวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม พบว่างานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นทุกประเด็นเป็นงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด จำนวน 136 เล่ม (66.34%) และศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูลน้อยที่สุด จำนวน 11 เล่ม (5.37%) และงานวิจัยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด จำนวน 75 เล่ม (36.59%) โดยเน้นศึกษาประเด็นวิจัยหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากร

#### 1.2 ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัย ประกอบด้วย 1) ด้านลักษณะเล่มและผู้วิจัย พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ทำเสร็จช่วงปี พ.ศ. 2550–2553 มีจำนวนหน้าทั้งหมดสูงสุด 33–106 หน้า และ 151–391 หน้า และจำนวนหน้าไม่รวมภาคผนวกสูงสุด 106–237 หน้า มีจำนวนนักวิจัยทั้งหมดในโครงการสูงสุด 13–45 คน และจำนวนนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการสูงสุด คือ 1–2 คน 2) ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย พบว่างานวิจัยมุ่งศึกษาประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษากับชุมชน และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากรมากที่สุด ซึ่งมีจำนวนเท่ากันคือ 44 เล่ม (21.46%) ส่วนประเด็นวิจัยย่อยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมุ่งศึกษาด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด จำนวน 136 เล่ม (66.34%) และศึกษาด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูลน้อยที่สุดจำนวน 11 เล่ม (5.37%) ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด จำนวน 76 เล่ม (37.07%) เสนอรายงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยทฤษฎี/แนวคิด/งานวิจัยมากที่สุด จำนวน 87 เล่ม (42.44%) และส่วนใหญ่ไม่ระบุหรือไม่ปรากฏกรอบแนวคิดการวิจัย จำนวน 123 เล่ม (60.00%) 3) ด้านบริบทชุมชน พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่รายงานบริบทชุมชนระดับดี (ให้รายละเอียดเนื้อหาที่ชัดเจน ถูกต้อง และครบถ้วนตามหลัก CBR) โดยพบมากที่สุด คือ ด้านประวัติชุมชน จำนวน 96 เล่ม (46.83%) ส่วนรายงานบริบทชุมชนซึ่งอยู่ระดับไม่ดี (ขาดรายละเอียดเนื้อหาที่ชัดเจน ถูกต้อง และครบถ้วนตามหลัก CBR) พบมากที่สุด คือ ด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมือง จำนวน 50 เล่ม (24.39%) เมื่อจำแนกตามภาค พบว่างานวิจัยภาคเหนือส่วนใหญ่รายงานผลการสำรวจชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสียชุมชนอยู่ระดับดี จำนวน 28 เล่ม (50.91%) ในขณะที่งานวิจัยภาคกลาง–ตะวันออก–ตะวันตก ภาคใต้ และภาคอีสานส่วนใหญ่ไม่เขียนรายงานผลการสำรวจชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสียชุมชน 4) ด้านวิธีการวิจัย พบว่าผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยส่วนใหญ่ คือ กลุ่มบุคลากรในชุมชนจากหลายกลุ่มจำนวน 95 เล่ม (46.34%) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงมากที่สุด จำนวน 43 เล่ม (20.98%) และงานวิจัยมีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด จำนวน 104 เล่ม (50.73%) และ 5) ด้านการสื่อสารระหว่างคณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องหรือรูปแบบการสื่อสาร พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการสื่อสารทางเดียวทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพียงแต่รับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น จำนวน 108 เล่ม (52.68%) และจำนวน 117 เล่ม (57.08%) ตามลำดับ ในขณะที่รูปแบบการสื่อสารสองทาง คือ การจัดกิจกรรมแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารร่วมกัน และแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้และซักถามขยายความคิดเห็นต่อเนื่องมีน้อยมาก จำนวน 35 (17.07%)

### 1.3 ตัวแปรด้านคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ด้านคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในภาพรวมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งด้านวิธีการวิจัย (1.715) ด้านหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (1.725) และด้านวิธีการพัฒนาเสริมสร้างท้องถิ่นด้วยผลการวิจัย (1.706) เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่างานวิจัยภาคเหนือมีคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (1.917, 1.917 และ 1.936 ตามลำดับ) ในขณะที่งานวิจัยภาคใต้มีส่วนที่ต้องปรับปรุงหลายตัวแปรมากที่สุด ด้านคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเภทตัวแปรแบบเลือกตอบสองขั้นตอน แยกเป็น 3 ด้าน 1) คุณค่าด้านความรู้ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่จำนวน 61 เล่ม (29.76%) รายงานคุณค่าด้านความรู้โดยเน้นด้านความรู้/ความคิด/ความเชื่อ และด้านแนวปฏิบัติจำนวน 51 เล่ม (24.88%) ในขณะที่มีงานวิจัยเพียงเล็กน้อย จำนวน 26 เล่ม (12.68%) ที่ไม่รายงานคุณค่าด้านความรู้ 2) คุณค่าด้านจิตใจ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ จำนวน 46 เล่ม (22.44%) รายงานคุณค่าด้านจิตใจโดยเน้นเกิดความผูกพันกับชุมชน และเกิดความสามัคคีรวมพลังระหว่างกัน จำนวน 33 เล่ม (16.10%) เป็นที่น่าสังเกตว่ามีงานวิจัยจำนวนสูงถึง 53 เล่ม (25.85%) ที่ไม่รายงานคุณค่าด้านจิตใจ และ 3) คุณค่าด้านการปฏิบัติ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ จำนวน 64 เล่ม (31.22%) รายงานคุณค่าด้านการปฏิบัติโดยเน้นรูปแบบการรายงาน คือ เข้าใจและปฏิบัติตามหลักการวิจัย CBR จำนวน 53 เล่ม (25.85%) ในขณะที่มีงานวิจัยที่มีจำนวนสูงถึง 85 เล่ม (41.46%) ที่ไม่รายงานคุณค่าด้านการปฏิบัติ และด้านคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในภาพรวมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่รายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับต่ำสุด (รู้ชัด) โดยที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่ ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ในชุมชน จำนวน 137 เล่ม (66.83%) เมื่อเปรียบเทียบงานวิจัยรายภาค พบว่างานวิจัยภาคเหนือรายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับสูงสุด (รู้ชัด ทำได้จริง มุ่งทำต่อ) โดยเน้นที่เกิดการรวมพลังเพื่อกำหนดนโยบายแก้ปัญหาในชุมชน จำนวน 35 เล่ม (63.64%) ในขณะที่งานวิจัยภาคอีสาน ภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก และภาคใต้รายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นใกล้เคียงกัน คือระดับต่ำสุด (รู้ชัด) เท่านั้น

### 1.4 คุณภาพงานวิจัย

ผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จำนวน 205 เล่ม ในภาพรวมพบว่าคุณภาพของงานวิจัยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (2.020) เมื่อพิจารณาผลการประเมินรายข้อ พบว่าข้อที่มีผลการประเมินระดับสูง คือ ข้อเรื่องชัดเจนและมีคุณค่า (2.468) และข้อที่มีผลการประเมินระดับควรปรับปรุงสูงสุด คือ ผลลัพธ์การวิจัยมีคุณค่าต่อท้องถิ่น (1.356) เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยที่มีคุณลักษณะงานวิจัยต่างกัน พบว่า ตัวแปรภาคมีขนาดอิทธิพลสูงสุด ( $\eta^2 = .419$ ) เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยที่มีตัวแปรภาคและประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน พบว่าตัวแปรภาคมีอิทธิพลหลักต่อตัวแปรคุณภาพงานวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ทำในภาคต่างกัันมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพงานวิจัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่า  $F = 48.706$ ,  $p = .000$ ) โดยพบว่าค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยภาคเหนือมีค่าสูงสุด (1.932) และเมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนระดับลดหลั่นเพื่อทำนายตัวแปรคุณภาพงานวิจัยด้วยตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านลักษณะเล่มและผู้วิจัย ด้านที่ 2 ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ด้านที่ 3 ด้านการสำรวจบริบทชุมชน และด้านที่ 4 ด้านวิธีการวิจัย โดยผลการวิเคราะห์ด้านสัมประสิทธิ์การพยากรณ์พบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 4 ด้าน รวม 13 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 12.1%, 13.8%, 25.1% และ 28.6% ตามลำดับ เมื่อเพิ่มตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยด้านที่ 5 ด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 5 ด้าน รวม 15 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 28.9% โดยเพิ่มขึ้น 0.3%

## 2. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณาภิธาน

### 2.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณ์ 3 ส่วน

#### ก) ผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณ์ในส่วนที่ 1 สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยคัดสรรส่วนใหญ่ (จำนวน 10 เล่ม) พบว่ามีความเชื่อมโยงมากระหว่างสภาพบริบทในชุมชนที่เป็นปัญหาต้องทำวิจัย และปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคงของระบบการผลิตอาหาร การแก้ปัญหาเกษตรกรรมการทำนา ความสามารถของชุมชนในการพึ่งตนเองได้ในเชิงเศรษฐกิจรูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กระบวนการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพและค้นหาแนวทางการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสม และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านอาหาร รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ครอบคลุมทั้งการสร้างตระหนักรู้ ความหวงแหน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน การฟื้นฟูกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชน และการมุ่งให้ชุมชนมีความรู้และแนวทางในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่มีงานวิจัยคัดสรรส่วนน้อย (จำนวน 4 เล่ม) ที่มีความเชื่อมโยงระหว่างสภาพบริบทในชุมชนที่เป็นปัญหาต้องทำวิจัย และปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัยค่อนข้างน้อยทั้งในด้านการขาดการมุ่งเน้นหรือการระบุสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทชุมชน การไม่ได้พิจารณาดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตามนโยบายของรัฐ ตลอดจนการมุ่งเน้นในการกำหนดโจทย์วิจัยกับวัตถุประสงค์วิจัยที่ไม่มีความสอดคล้องกัน

#### ข) ผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณ์ในส่วนที่ 2 ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยคัดสรร จำนวนทั้งหมด 14 เล่ม พบว่ามีความเชื่อมโยงในเชิงสนับสนุนว่าผลการวิจัยที่ได้เป็นไปตามปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย นอกจากนั้นความเชื่อมโยงระหว่างผลการวิจัยและคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นพบว่างานวิจัยคัดสรร จำนวนทั้งหมด 14 เล่ม มีความเชื่อมโยงมากโดยที่คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอธิบายถึงผลจากการวิจัยที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

#### ค) ผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณ์ในส่วนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยคัดสรรทั้ง 7 คู่ โดยปัจจัยสนับสนุนด้านบริบทชุมชน โดยเฉพาะจากผู้นำชุมชนที่เป็นอุปลักษณ์กำกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสารทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ นักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก นักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่ ผู้นำชุมชน โหนด และสมาชิกชุมชน ทำให้มีความใกล้ชิดและสื่อสารได้ตรงตามจุดมุ่งหมายมากขึ้น โดยงานวิจัยที่มีการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนา กระบวนการดำเนินงาน และผลการพัฒนาที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่วนงานวิจัยที่ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน พบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชน และปัจจัยสนับสนุนด้านกระบวนการสื่อสาร จากงานวิจัยคัดสรรทั้ง 7 คู่ พบว่าการสื่อสารที่สำคัญที่สุด คือ การสื่อสารของนักวิจัย/ทีมวิจัยหลักกับสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะผู้นำสมาชิกชุมชน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนกับนักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก สมาชิกชุมชนกับโหนด สมาชิกชุมชนกับนักวิจัย/ทีมวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) มองเห็นไม่ชัด โดยในรายงานวิจัยทุกเล่มเกือบไม่ได้รายงานบทบาทของสมาชิกชุมชนที่เด่นชัดนอกจากกระบวนการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

## 2.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะแต่ละส่วน (อุปลักษณะกำกับ)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบเฉพาะคุณลักษณะของนักวิจัยในฐานะอุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และอุปลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ในงานวิจัยแต่ละคู่แตกต่างกัน ได้แก่ ภูมิหลังของนักวิจัย ความรู้ความเข้าใจของนักวิจัย การมีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย ความเชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน และความรอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ส่วนปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐ แนวโน้มของสังคมในประเทศและสังคมโลก บทบาทของนายทุน และบทบาทของสื่อ และคุณลักษณะของนักวิจัย ได้แก่ ความไม่รู้ไม่เข้าใจของนักวิจัย การไม่มีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย ความไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน และความไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งเป็นอุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 1 และอุปลักษณะส่วนที่ 2 ในงานวิจัยแต่ละคู่แตกต่างกัน

## 3. ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์อุปลักษณะกำกับจากการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไขว้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลต่ออุปลักษณะส่วนที่ 1

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่าปัจจัยภายนอกชุมชน และการมี/ไม่มีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมาก (0.445 และ 0.000 ตามลำดับ) ต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับที่มีอิทธิพลต่ออุปลักษณะส่วนที่ 1

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับด้านคุณลักษณะนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่าความรอบคอบ/ไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ภูมิหลังของนักวิจัย และความเชี่ยวชาญ/ไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมาก (0.333, 0.286 และ 0.286 ตามลำดับ) ต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับด้านคุณลักษณะนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

ผลการวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่ากระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อสมาชิกชุมชน และกระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลสูง (3.000 และ 2.500 ตามลำดับ) ต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ในขณะที่กระบวนการสื่อสารจากโหนดที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก และกระบวนการสื่อสารจากนักวิจัย/ทีมวิจัยหลักที่มีต่อโหนด และกระบวนการสื่อสารจากสมาชิกชุมชนที่มีต่อผู้นำชุมชน เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมาก (0.000, 0.000 และ 0.000 ตามลำดับ) ต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

## อภิปรายผลการวิจัย

### 1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามหลักการวิเคราะห์ห่อภิมาน

#### 1.1 ด้านบริบทของงานวิจัย

จากผลการวิเคราะห์พบว่างานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นทุกประเด็นเป็นงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสมาชิกทุกคนในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าเมื่อคนในชุมชนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้มากเท่าใด ย่อมจะทำให้สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งมากขึ้น นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตหรือความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน ดังที่ Strand (2000) กล่าวว่าความรู้ที่สร้างขึ้นมีความสำคัญต่อการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางบวก คือ ทำให้ชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น จึงเป็นผลให้งานวิจัยในทุกประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมุ่งศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด แต่ในขณะที่มีการศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูลน้อยที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าประเด็นวิจัยย่อยดังกล่าวเป็นประเด็นที่สมาชิกในชุมชนเห็นว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง หรือมีความเข้าใจต่อประเด็นดังกล่าวน้อยมาก ย่อมทำให้คนในชุมชนมองไม่เห็นถึงความสำคัญในประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำวิจัยในประเด็นดังกล่าว ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นต้องมีจุดเน้นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือประเด็นในเชิงปฏิบัติที่ถูกบ่งชี้โดยชุมชนว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้มีการศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูลน้อยที่สุด

นอกจากนั้นพบว่างานวิจัยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเน้นในงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากร สะท้อนให้เห็นว่าผลการวิจัยที่ได้ในประเด็นการวิจัยหลักดังกล่าวสามารถสะท้อนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าประเด็นวิจัยหลักทั้ง 2 ประเด็น ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นแบบแผนการวิจัยที่ให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ดังที่สัญญา ยีอราน และ ศิวีไลซ์ วนรัตน์จิตร (2561) กล่าวว่าแบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนด้วยนักวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันทำงานกันอย่างเป็นระบบผ่านวงรอบด้วยการเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล เช่นเดียวกับที่ Demange et al. (2012) และ Strand (2000) ระบุว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการวิจัยที่อยู่บนพื้นฐานปรัชญาของกระบวนการทัศน์การมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกชุมชนและนักวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย และสอดคล้องกับที่กาญจนา แก้วเทพ (2553) ระบุว่าในทุกขั้นตอนของวิถีวิทยาการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงต้องถูกกำกับด้วยวิถีแบบชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

#### 1.2 ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

จากผลการวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัย 5 ด้าน โดย

1) ด้านลักษณะเล่มและผู้วิจัย พบว่ามีจำนวนนักวิจัยทั้งหมดในโครงการสูงสุด 13-45 คน ขณะที่นักวิจัยที่เป็นนักวิชาการมีสูงมากเพียง 1-2 คน รายงานวิจัยที่ไม่รวมภาคผนวกมีจำนวนหน้าต่ำสุด 26 หน้า และสูงสุด 237 หน้า เมื่อรวมภาคผนวกมีจำนวนหน้าต่ำสุด 33 หน้า และสูงสุด 391 หน้า สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังมีสัดส่วนนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักวิจัยทั้งหมดในโครงการ อาจเป็นผลให้มีสาระในภาคผนวกค่อนข้างมากเกินความจำเป็นและมีสาระสำคัญของงานวิจัยน้อยกว่าที่ควร ทั้งนี้อาจ

๕ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

เนื่องมาจากว่ารายงานวิจัยส่วนใหญ่เสนอประวัติความเป็นมา ลักษณะเด่นของพื้นที่ซึ่งไม่มีการสรุปประเด็นตามหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน และประวัติทีมนักวิจัย

2) ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้านการศึกษากับชุมชน และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากร สะท้อนให้เห็นว่าทั้งด้านการศึกษาและด้านการจัดการทรัพยากรเป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพราะประเด็นวิจัยหลักดังกล่าวถือเป็นรากฐานสำคัญสุดของคนในชุมชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าทั้งการศึกษาและทรัพยากรล้วนมีส่วนในการพัฒนาและสร้างพลังอำนาจให้กับคนในชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนอันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ดังที่ Israel and Rowe (2015) กล่าวถึงการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่าต้องเป็นปัญหาที่ชุมชนที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญกับชุมชนโดยตรง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้งานวิจัยมุ่งเน้นศึกษาประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านการศึกษากับชุมชน และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากรเพื่อนำมาสู่การพัฒนาชุมชนในที่สุด

3) ด้านบริบทชุมชน พบว่างานวิจัยที่น่าเสนอสาระด้านบริบทชุมชนซึ่งอยู่ในระดับดีที่มีสัดส่วนงานวิจัยสูงสุด ได้แก่ ด้านประวัติชุมชน และด้านที่พบมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับไม่ดี คือ ด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสืบค้นข้อมูลบริบทชุมชนด้านประวัติชุมชนเป็นสิ่งที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้อย่างกว้างขวางทั้งแหล่งข้อมูลเอกสารและแหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์เมื่อเปรียบเทียบกับ การสืบค้นข้อมูลด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งอาจจะสืบค้นข้อมูลได้ยากกว่า จึงเป็นผลให้การนำเสนอรายละเอียดในประเด็นด้านประวัติชุมชนมีความครบถ้วนสมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระดับดี ส่วนการนำเสนอรายละเอียดด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมืองจึงอยู่ในระดับไม่ดี ซึ่งควรต้องได้รับการปรับปรุง เมื่อจำแนกตามภาค พบว่ามีเฉพาะงานวิจัยภาคเหนือที่ส่วนใหญ่รายงานผลการสำรวจชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ชื่อเสียงชุมชนอยู่ระดับดี ในขณะที่งานวิจัยภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก ภาคใต้ และภาคอีสานส่วนใหญ่ไม่มีรายงานผลการสำรวจชุมชนในประเด็นดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่านักวิจัยไม่สามารถสรุปจุดแข็งและจุดอ่อน/ชื่อเสียงชุมชนให้เห็นได้ชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้งนักวิจัยหลักและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญในมิติของจุดแข็งและจุดอ่อน/ชื่อเสียงชุมชน หรืออาจขาดทักษะที่จำเป็นต่อการเปรียบเทียบให้ได้จุดแข็งและจุดอ่อน/ชื่อเสียงชุมชน จึงเป็นผลให้ไม่มีการรายงานการสำรวจบริบทชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ชื่อเสียงชุมชน (ไม่เขียนเลย) มากที่สุด

4) ด้านวิธีการวิจัย พบว่างานวิจัยรายงานผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ กลุ่มบุคคลากรในชุมชนจากหลายกลุ่มมากที่สุด และส่วนใหญ่ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนโดยผ่านกระบวนการวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมุ่งเน้นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังที่ Hills and Mullett (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่มีความสำคัญต่อชุมชนด้วยการทำให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด อาจเป็นเพราะว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นวิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่คณะนักวิจัยทั้งนักวิจัยหลักและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) และสมาชิกชุมชนมีความคุ้นเคยกับวิธีการดังกล่าว ดังที่กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่าชาวบ้านซึ่งจะเป็นนักวิจัยใน CBR มีวิธีการดำรงชีวิตและวิธีคิดที่แตกต่างไปจากนักวิชาการ/นักพัฒนา ดังนั้นในทุกขั้นตอนของวิถีวิทยาจึงต้องถูกกำกับด้วยวิถีแบบชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงใช้วิธีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้



5) ด้านการสื่อสารระหว่างคณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องหรือรูปแบบการสื่อสาร พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ (มากกว่า 50%) รายงานการใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเป็นรูปแบบการสื่อสารแบบทางเดียว คือ ผู้เข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดกิจกรรมเพียงแต่รับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ใช้รูปแบบการสื่อสารสองในการจัดกิจกรรมแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารร่วมกัน น้อยมาก สะท้อนให้เห็นว่ามีจุดอ่อนในด้านการสื่อสารระหว่างคณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดกิจกรรมที่เน้นรับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียวที่มีข้อจำกัดอย่างมากในการกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยทั้งนักวิจัยหลักและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) กับสมาชิกชุมชน/บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน สาเหตุอาจเนื่องมาจากว่านักวิจัยไม่ตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบการสื่อสารแบบสองทาง ประกอบกับสมาชิกชุมชนอาจไม่คุ้นเคยกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข่าวสารร่วมกัน ตลอดจนขี้เกียจแสดงความคิดเห็น เป็นผลให้งานวิจัยส่วนใหญ่รายงานการใช้รูปแบบการสื่อสารในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเป็นแบบทางเดียวโดยรับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ ดังที่ Ocloo et al. (2015) กล่าวว่าวิธีการสื่อสารที่หลากหลายในการจัดการปัญหาหลายเป็นทางเลือกที่สำคัญที่ควรพิจารณา ดังนั้นการรู้และเห็นถึงคุณค่าที่ดีของวิธีการที่สนับสนุนกระบวนการวางแผนจึงเป็นสิ่งจำเป็น

### 1.3 ตัวแปรด้านคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากผลการวิเคราะห์ด้านคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่างานวิจัยภาคเหนือมีคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งด้านวิธีการวิจัย ด้านหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านวิธีการพัฒนาเสริมสร้างท้องถิ่นด้วยผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่งานวิจัยภาคใต้มีส่วนที่ต้องปรับปรุงหลายตัวแปรมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่างานวิจัยภาคเหนือใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นการดำเนินการวิจัยแบบร่วมมือรวมพลังกันในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย จึงทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิจัยได้ดีกว่างานวิจัยภาคใต้ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังที่อมาร์สัน อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา (2560) กล่าวว่าแบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เป็นวิจัย แต่ยังเป็นการกระทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง/พัฒนา การทำซ้ำๆ ในกระบวนการวิจัย โดยคนในชุมชนมีความร่วมมือกับนักวิจัยตลอดกระบวนการวิจัย จึงเป็นผลให้งานวิจัยภาคเหนือมีระดับคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นค่อนข้างดีกว่างานวิจัยภาคใต้

นอกจากนี้จากผลการวิเคราะห์ด้านคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อแยกพิจารณา 3 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านความรู้ พบว่ามีการวิจัยเพียงเล็กน้อย (12.68%) ที่ไม่รายงานคุณค่าด้านความรู้ สะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมุ่งเน้นคุณค่าด้านความรู้เป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นหลักการที่สำคัญของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมุ่งเน้นการสร้างและเชื่อมโยงความรู้ และนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ดังที่ Holt et al. (2015) กล่าวถึงหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น คือ มุ่งเน้นเชื่อมโยงความรู้และการปฏิบัติสำหรับผลประโยชน์ร่วมกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่มีการรายงานคุณค่าด้านความรู้ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2) คุณค่าด้านจิตใจ พบว่ามีการวิจัยส่วนใหญ่รายงานคุณค่าด้านจิตใจโดยเน้นเกิดความรู้สึกผูกพันกับชุมชน และเกิดความรู้สึกดีระหว่างกัน สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านจิตใจ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่ากระบวนการวิจัยดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือรวมพลังอันนำมาซึ่งความผูกพัน ความสามัคคีรวมพลัง หรือความจริงใจในการดำเนินการร่วมกัน หรือความไว้วางใจเพื่อสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการวิจัยที่เน้นจุดแข็งที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะโดยการให้ความร่วมมือกันของผู้มีส่วนร่วม ให้ความเคารพ และความไว้วางใจต่อบุคคล และรวมไปถึงการให้คุณค่าในการทำงาน

๔ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

และมุมมองในด้านต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมแต่ละคน เพราะฉะนั้นงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จึงเน้นรายงานคุณค่าด้านจิตใจในประเด็นเกิดความผูกพันกับชุมชน และเกิดความสามัคคีรวมพลังระหว่างกัน และ 3) คุณค่าด้านการปฏิบัติ พบว่าม้งงานวิจัยค่อนข้างสูง (41.46%) ที่ไม่รายงานคุณค่าด้านการปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจจะต้องใช้เวลาในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนในการปฏิบัติงานวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถดำเนินงานวิจัยที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างชัดเจน ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่เป็นระบบที่ต้องการการวางแผนอย่างรอบคอบในแต่ละขั้นตอน ดังนั้นจึงทำให้ม้งงานวิจัยค่อนข้างสูงที่ไม่รายงานคุณค่าด้านการปฏิบัติ

จากผลการวิเคราะห์ด้านคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในภาพรวมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่รายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับต่ำสุด (รัฐชาติ) ซึ่งมีความถี่สูงสุด ได้แก่ ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ความสำคัญน้อยมากในการรายงานเกี่ยวกับการสร้างอาชีพใหม่ในชุมชน สาเหตุอาจเป็นเพราะว่าประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่สมาชิกในชุมชนเห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วนน้อยกว่าประเด็นอื่นๆ ที่จะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงระบบต่างๆ ในชุมชน (ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา) เกิดการรวมพลังเพื่อกำหนดนโยบายแก้ปัญหาในชุมชน และมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นมักเกี่ยวข้องกับปัญหา/ประเด็นในเชิงปฏิบัติที่ถูกบ่งชี้โดยชุมชนว่ามีความสำคัญต่อชีวิตของชุมชน จึงเป็นผลให้มีการรายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นก่อก่อให้เกิดอาชีพใหม่ในชุมชนที่มีความถี่สูงสุดในระดับต่ำสุด (รัฐชาติ)

#### 1.4 คุณภาพงานวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยที่มีคุณลักษณะงานวิจัยต่างกัน พบว่าตัวแปรภาคมีขนาดอิทธิพลสูงสุด และเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยที่มีตัวแปรภาคและประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแตกต่างกัน พบว่าตัวแปรภาคมีอิทธิพลหลักต่อตัวแปรคุณภาพงานวิจัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่าค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยภาคเหนือมีค่าสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าตัวแปรภาคเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญต่อคุณภาพงานวิจัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการโดยเฉพาะในภาคเหนือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงสามารถกระตุ้นชุมชนให้เข้ามาเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังที่ Access Alliance Multicultural Health and Community Services (2012) กล่าวถึงการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่าเป็นการสร้างความสามารถด้วยการฝึกฝนที่เพียงพอและการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ทำให้สมาชิกชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะนักวิจัยร่วม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตัวแปรภาคเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลหลักต่อตัวแปรคุณภาพงานวิจัย

นอกจากนั้นจากผลวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนระดับลดหลั่นเพื่อทำนายตัวแปรคุณภาพงานวิจัยด้วย ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย 4 ด้าน คือ ด้านลักษณะเล่มและผู้วิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ด้านการสำรวจบริบทชุมชน และด้านวิธีการวิจัย โดยผลการวิเคราะห์ด้านสัมประสิทธิ์การพยากรณ์พบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 4 ด้าน รวม 13 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 12.1%, 13.8%, 25.1% และ 28.6% ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น หากคณะนักวิจัยทั้งนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) สามารถรับรู้ในรายละเอียดของบริบทชุมชนทั้งด้านประวัติชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสี่ยงชุมชนจะทำให้ได้งานวิจัยที่มีคุณภาพดีขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการรับรู้บริบทชุมชนอย่างละเอียดถี่ถ้วนจะทำให้คณะนักวิจัยสามารถวางแผนการดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะต้องมีระดับความเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างสูงเพื่อที่จะแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ

ทรงพลัง เมื่อเพิ่มตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยด้านที่ 5 ด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่า ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 5 ด้าน รวม 15 ตัวแปร อธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้ 28.9% โดยเพิ่มขึ้น 0.3% สะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยด้านที่ 5 คือ ด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้นอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อาจเนื่องมาจากว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยในด้านดังกล่าว ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และตัวแปรคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ล้วนมีความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ปานกลางค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยในด้านคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่มีความแตกต่างกันต่อการทำนายคุณภาพงานวิจัยแต่อย่างใด

## 2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามหลักการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาภิमान

### 2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะ 3 ส่วน

จากผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะในส่วนที่ 1 สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย พบว่างานวิจัยคัดสรรส่วนใหญ่ (จำนวน 10 เล่ม) มีความเชื่อมโยงมากระหว่างสภาพบริบทในชุมชนที่เป็นปัญหาต้องทำวิจัย และปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย นอกจากนั้นจากผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะในส่วนที่ 2 ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่างานวิจัยคัดสรรทั้ง 14 เล่ม มีความเชื่อมโยงในเชิงสนับสนุนว่าผลการวิจัยที่ได้เป็นไปตามปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย และความเชื่อมโยงระหว่างผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบว่างานวิจัยคัดสรรทั้ง 14 เล่ม มีความเชื่อมโยงมากโดยที่คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอธิบายถึงผลจากการวิจัยที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าคณะนักวิจัยทั้งนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่านักวิจัยที่เป็นนักวิชาการมีประสบการณ์ในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงสามารถวางระบบการทำงานเป็นทีมที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแบบร่วมมือรวมพลังในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ดังที่บุญพร แก้วส่อง (2552) กล่าวถึงคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นว่ามีการวางระบบการจัดการแบบทีมงาน นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยจึงมักจะเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ไปกับทีมงานกระบวนการทำงานแทบทุกเรื่องจึงต้องปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิดและลงมือปฏิบัติการทำงานร่วมกันซึ่งนำไปสู่ระบบที่ต้องทำงานร่วมกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะในส่วนที่ 1 สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย และความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะในส่วนที่ 2 ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัยและวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในขณะที่จากผลการสังเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอุปลักษณะในส่วนที่ 3 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยปัจจัยสนับสนุนด้านบริบทชุมชนพบว่างานวิจัยที่มีการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนา กระบวนการดำเนินงาน และผลการพัฒนาที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ส่วนงานวิจัยที่ขาดการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน พบว่าไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชน และปัจจัยสนับสนุนด้านกระบวนการสื่อสารจากงานวิจัยคัดสรรทั้ง 7 คู พบว่าการสื่อสารที่สำคัญที่สุด คือ การสื่อสารของนักวิจัย/ทีมวิจัยหลักกับสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะผู้นำสมาชิกชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำชุมชน/ผู้นำสมาชิกชุมชนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่น สาเหตุอาจเนื่องมาจากว่าผู้นำชุมชน/ผู้นำสมาชิกชุมชนถือเป็นสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังที่จินตวีร์ เกษมสุข (2552) กล่าวว่าผู้นำชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญในการประสานความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน อาจเป็นผู้ริเริ่มนำนวัตกรรมทางความคิดและการปฏิบัติมาสู่ชุมชนอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง

๕ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

ในทางที่ดีขึ้น ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนกับนักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก สมาชิกชุมชนกับโหนด สมาชิกชุมชนกับนักวิจัย/ทีมวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) มองเห็นไม่ชัด โดยในรายงานวิจัยทุกเล่มเกือบไม่ได้รายงานบทบาทของสมาชิกชุมชนที่เด่นชัดนอกจากกระบวนการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่าในกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้สื่อสารทุกกลุ่มทั้งสมาชิกชุมชนกับนักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก โหนด และนักวิจัย/ทีมวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ขาดการสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทการทำงานของแต่ละกลุ่ม ยกเว้นการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่านั้น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการนั้น ๆ ได้ ดังที่ Ocloo et al. (2015) กล่าวถึงความสำเร็จของเป้าหมายโครงการว่าจะต้องมีการพิจารณาถึงขอบเขตของความเป็นไปได้ในวิธีการสื่อสารที่จะช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จเป็นเป้าหมายหลัก

## 2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณ์แต่ละส่วน (อุปลักษณ์กำกับ)

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พบเฉพาะคุณลักษณะของนักวิจัยในฐานะอุปลักษณ์กำกับที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณ์ส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และอุปลักษณ์ส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ในงานวิจัยแต่ละคู่แตกต่างกัน ได้แก่ ภูมิหลังของนักวิจัย ความรู้ความเข้าใจของนักวิจัย การมีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย ความเชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน และความรอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ส่วนปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ นโยบายของรัฐ แนวโน้มของสังคมในประเทศและสังคมโลก บทบาทของนายทุน บทบาทของสื่อ และคุณลักษณะของนักวิจัย ได้แก่ ความไม่รู้ไม่เข้าใจของนักวิจัย การไม่มีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย ความไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน และความไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะของนักวิจัยมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักวิจัยเป็นผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ดังนั้นหากนักวิจัยมีคุณลักษณะที่เอื้อ/ไม่เอื้อต่อการทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชนย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทั้งสนับสนุน/ไม่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังที่ Tandon et al. (2016) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการทำงานร่วมกันของพันธมิตรการวิจัยระหว่างพันธมิตรทางวิชาการ (มหาวิทยาลัย) และชุมชนเพื่อส่งเสริมพลังอำนาจชุมชนที่นำไปสู่บทบาทผู้นำในกระบวนการวิจัย เช่นเดียวกับปัจจัยภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่พันธมิตรทั้งหมดในการวิจัยเพื่อท้องถิ่นยากที่จะควบคุมได้ ด้วยเหตุนี้ทั้งคุณลักษณะของนักวิจัยและปัจจัยภายนอกชุมชนจึงมีอิทธิพลที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณ์ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 ในงานวิจัยแต่ละคู่แตกต่างกัน

## 3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์อุปลักษณ์กำกับจากการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาอิมานที่บูรณาการกับการวิเคราะห์เมทริกซ์ผลกระทบไว้

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณ์ส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณ์กำกับที่มีอิทธิพลต่ออุปลักษณ์ส่วนที่ 1 ในภาพรวมพบว่าปัจจัยภายนอกชุมชน และการมี/ไม่มีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย เป็นอุปลักษณ์กำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณ์ส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณ์กำกับที่มีอิทธิพลต่ออุปลักษณ์ส่วนที่ 1 สะท้อนให้เห็นว่านักวิจัยอาจจะไม่ได้ศึกษาปัจจัยภายนอกชุมชนให้ละเอียดลึกซึ้งและนำมาใช้ในการวิจัยหรืออาจจะศึกษาปัจจัยภายนอกชุมชน แต่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักวิจัย รวมทั้งไม่มีวิสัยทัศน์ในการมองการณ์ไกลถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนให้ทันความก้าวหน้าของสังคมโลก ทำให้อุปลักษณ์

กำกับมีขนาดอิทธิพลต่ำมาก เป็นที่น่าสังเกตว่านักวิจัยยังไม่มีการเสนอรายงานเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกชุมชนที่นักวิจัยได้นำมาใช้เป็นตัวกำหนดสภาพปัญหาในชุมชน โจทย์/คำถามวิจัย วัตถุประสงค์วิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรจะต้องดำเนินการ อย่างไรก็ตามประเด็นนี้ควรต้องมีการตรวจสอบต่อไป เนื่องจากนักวิจัยอาจจะได้ดำเนินการแล้วแต่ไม่ได้นำเสนอในรายงานวิจัยก็เป็นได้

นอกจากนั้นจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับด้านคุณลักษณะนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 ในภาพรวมพบว่าความรอบคอบ/ไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ภูมิหลังของนักวิจัย และความเชี่ยวชาญ/ไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะกำกับด้านคุณลักษณะนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะนักวิจัยทั้งด้านความรอบคอบ/ไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ภูมิหลังของนักวิจัย และความเชี่ยวชาญ/ไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชนมีอิทธิพลน้อยมากต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนับตั้งแต่การกำหนดปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่ากระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดในด้านความเชื่อมโยงของการเป็นพันธมิตรในการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชนอันเป็นผลมาจากคุณลักษณะของนักวิจัยที่ไม่เอื้อต่อการทำงานร่วมกับสมาชิกชุมชน ดังที่ Hills and Mullet (2000) กล่าวว่า การวิจัยเพื่อท้องถิ่นถูกขับเคลื่อนด้วยการเป็นพันธมิตรกันระหว่างชุมชนและนักวิจัย และมีแนวโน้มที่จะเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในหลายๆ ด้าน รวมทั้งความแตกต่างระหว่างนักวิจัยและผู้ถูกวิจัยจะต้องถูกทำให้เหลือน้อยที่สุดหรือถูกกำจัดออกไป ด้วยเหตุนี้คุณลักษณะนักวิจัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อนำมาสู่การบรรลุเป้าหมายของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ในภาพรวมพบว่ากระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อสมาชิกชุมชน และกระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่ เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลสูงต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำชุมชนในฐานะผู้ส่งสารเป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสามารถพูดคุย สร้างความเข้าใจ และโน้มน้าวใจให้สมาชิกชุมชนและนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่เข้ามาร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินงานวิจัยอย่างเต็มที่จนนำมาสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการวิจัย ดังที่ Keyton (2011) กล่าวว่ากระบวนการสื่อสารจะมีประสิทธิภาพได้นั้นผู้ส่งสารต้องมีความรู้และทักษะที่ดีในกระบวนการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้จึงเป็นผลให้กระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนต่อสมาชิกชุมชนและต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลสูงต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะ ในขณะที่ยังพบว่ากระบวนการสื่อสารจากโหนดที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก และกระบวนการสื่อสารจากนักวิจัย/ทีมวิจัยหลักที่มีต่อโหนด และกระบวนการสื่อสารจากสมาชิกชุมชนที่มีต่อผู้นำชุมชน เป็นอุปลักษณะกำกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปลักษณะส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) สะท้อนให้เห็นว่าผู้สื่อสารทุกกลุ่มข้างต้นขาดการสื่อสารที่ชัดเจนระหว่างกันอันนำมาสู่ความล้มเหลวในการสื่อสาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความไม่รู้ หรือความลำเอียงของผู้สื่อสารกลุ่มต่าง ๆ จึงเป็นผลให้กระบวนการสื่อสารล้มเหลว แม้ว่าจะไม่สามารถระบุได้ว่าความล้มเหลวในกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นผลจากผู้สื่อสารทุกกลุ่มไม่สื่อสารกันหรือไม่มีโอกาสสื่อสารกัน ดังที่ Keyton

๕ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

(2011) กล่าวว่าอุปสรรคที่ขัดขวางการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากภายในของผู้สื่อสาร อาจจะไปปิดกั้นความปรารถนาของผู้สื่อสารในการสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ และสามารถมีผลกระทบต่อการตีความหมายของผู้สื่อสารต่อนโยบายของบุคคลอื่นๆ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กระบวนการสื่อสารจากผู้สื่อสารทุกกลุ่มข้างต้นเป็นอุปสรรคสำคัญกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรค

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สกว. ควรมีการสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการวิจัยภาคเหนือของสกว. ว่ามีการใช้เทคนิคหรือกลยุทธ์อะไร และอย่างไรที่ทำให้รายงานผลการสำรวจชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสียชุมชนอยู่ในระดับดี คือ มีการให้รายละเอียดเนื้อหาที่ชัดเจน ถูกต้อง และครบถ้วนตามหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งมีแนวทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างไรที่ทำให้งานวิจัยภาคเหนือมีคุณภาพของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในทุกด้านทั้งด้านวิธีการวิจัย ด้านหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และด้านวิธีการพัฒนาเสริมสร้างท้องถิ่นด้วยผลการวิจัยในทุกตัวแปรอยู่ในระดับปานกลาง มีการรายงานคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นระดับสูงสุด (รู้ชัด ทำได้จริง มุ่งทำต่อ) ตลอดจนมีค่าเฉลี่ยคุณภาพงานวิจัยสูงสุด นอกจากนี้ สกว. ควรมีการจัดประชุมเพื่อถอดบทเรียนดังกล่าวให้กับนักวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ได้เกิดการเรียนรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นต่อไป

2. สกว. ควรมีการสนับสนุนการจัดทำคู่มือ/การฝึกอบรม/การถอดบทเรียนในการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยตามหลักการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) สมาชิกชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพต่อไป นอกจากนี้ สกว. ควรจัดทำคู่มือ/การฝึกอบรม/การถอดบทเรียนในการเขียนรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อกำหนดสาระสำคัญในแต่ละบท รวมทั้งในส่วนของการภาควิชาจะประกอบด้วยรายละเอียดของเนื้อหาอะไรบ้างเพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) สมาชิกชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

3. สกว. ควรมีการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นนักวิจัยวิชาการ และนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ในแต่ละพื้นที่ของแต่ละภูมิภาคเพื่อเป็นแหล่งในการถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับคณะนักวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

### ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าประเด็นวิจัยหลักเพื่อพัฒนาท้องถิ่นทุกประเด็นเป็นงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นมากที่สุด ในขณะที่ศึกษาประเด็นวิจัยย่อยด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูลน้อยที่สุด ดังนั้น สกว. ควรเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยที่มีการพัฒนาชุมชนในหลากหลายมิติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเครือข่ายและการพัฒนาฐานข้อมูล ซึ่งถือเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนในระยะยาว

2. จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยที่ศึกษาประเด็นวิจัยหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และด้านชุมชนกับการจัดการทรัพยากรใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด ดังนั้น สกว. ควรให้ทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาให้มากขึ้นโดยเฉพาะประเด็นวิจัยหลักด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านการบริหารจัดการท้องถิ่น และด้านการศึกษากับชุมชนเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง



3. จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยที่นำเสนอสาระด้านบริบทชุมชนซึ่งอยู่ในระดับดีที่มีสัดส่วนงานวิจัยสูงสุด ได้แก่ ด้านประวัติชุมชน และด้านที่พบมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับไม่ดี คือ ด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมือง เมื่อจำแนกตามภาค พบว่างานวิจัยภาคกลาง-ตะวันออก-ตะวันตก ภาคใต้ และภาคอีสานส่วนใหญ่ไม่มีรายงานผลการสำรวจชุมชนด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสียชุมชน ดังนั้น สกว. ควรมีการจัดฝึกอบรมการเขียนรายงานวิจัยให้กับนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนโดยเฉพาะด้านสภาพเศรษฐกิจและการเมือง และด้านจุดแข็งและจุดอ่อน/ข้อเสียชุมชน ซึ่งล้วนเป็นข้อมูลที่สำคัญ เพื่อให้นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับบริบทชุมชนเป็นอย่างดีจะสามารถนำเสนอสาระด้านบริบทชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

4. จากผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารระหว่างคณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องใช้รูปแบบการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมโดยเน้นการรับฟังข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารทางเดียว ดังนั้น สกว. ควรมีการสนับสนุนในการผลิตคู่มือ/การฝึกอบรมคณะนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) ในด้านกระบวนการสื่อสารที่เน้นวิธีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถใช้ในการสื่อสารในทุกช่องทางที่เป็นประโยชน์ต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารที่จะนำมาสู่ความสำเร็จของการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระหว่างคณะนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

5. จากผลการวิจัยพบว่าข้อที่มีผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่อยู่ในระดับควรปรับปรุงสูงสุด คือ ผลลัพธ์การวิจัยมีคุณค่าต่อท้องถิ่น ดังนั้น สกว. ควรสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นผลลัพธ์การวิจัยมีคุณค่าต่อท้องถิ่นให้มากขึ้น รวมทั้งมุ่งพัฒนาและฝึกอบรมสำหรับนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) สมาชิกชุมชน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในด้านกระบวนการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในประเด็นผลลัพธ์การวิจัยมีคุณค่าต่อท้องถิ่นให้มากขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง

6. จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยคัดสรรส่วนใหญ่มีความเชื่อมโยงมากระหว่างสภาพบริบทในชุมชนที่เป็นปัญหาต้องทำวิจัย และปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย นอกจากนั้นพบว่างานวิจัยคัดสรรมีความเชื่อมโยงเชิงสนับสนุนว่าผลการวิจัยที่ได้เป็นไปตามปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย รวมทั้งมีความเชื่อมโยงมากระหว่างผลการวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยที่คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น อธิบายถึงผลจากการวิจัยที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ดังนั้น สกว. ควรมีการถอดบทเรียนหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัยวิชาการและนักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

7. จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยที่มีการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนด้านบริบทชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนา กระบวนการดำเนินงาน และผลการพัฒนาที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน และพบว่าปัจจัยสนับสนุนด้านกระบวนการสื่อสารที่สำคัญที่สุด คือ การสื่อสารของนักวิจัย/ทีมวิจัยหลักกับสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะผู้นำสมาชิกชุมชน ดังนั้น สกว. ควรมีการให้ทุนสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแก่นักวิจัยในพื้นที่ (ชุมชน) โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการกำหนดกลยุทธ์ การวางแผนการดำเนินงาน และการดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนั้น สกว. ควรเน้นการพัฒนาและการฝึกอบรมที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งครอบคลุมทั้งสมาชิกชุมชน นักวิจัย/ทีมวิจัยหลัก นักวิจัย/ทีมวิจัยในพื้นที่ และโหนดเพื่อนำมาสู่ความร่วมมือรวมพลังในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

๔ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

8. จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยภายนอกชุมชน และการมี/ไม่มีวิสัยทัศน์ของนักวิจัย เป็นอุปสรรคสำคัญกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคส่วนที่ 1 (สภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคสำคัญกับที่มีอิทธิพลต่ออุปสรรคส่วนที่ 1 นอกจากนั้นพบว่าความรอบคอบ/ไม่รอบคอบในการดำเนินงานวิจัย ภูมิหลังของนักวิจัย และความเชี่ยวชาญ/ไม่เชี่ยวชาญในการเข้าถึงชุมชน เป็นอุปสรรคสำคัญกับที่มีขนาดอิทธิพลต่ำมากต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคส่วนที่ 2 (ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น) และความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคสำคัญกับด้านคุณลักษณะนักวิจัยที่มีต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคส่วนที่ 2 และพบว่ากระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อสมาชิกชุมชน และกระบวนการสื่อสารจากผู้นำชุมชนที่มีต่อนักวิจัย/ทีมวิจัยใน/นอกพื้นที่เป็นอุปสรรคสำคัญกับที่มีขนาดอิทธิพลสูงต่อความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างอุปสรรคส่วนที่ 3 (ปัจจัยสนับสนุน/อุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) ดังนั้น สกว. ควรสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่คำนึงถึงปัจจัยภายนอกชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของนักวิจัย และกระบวนการสื่อสารของผู้นำชุมชนที่มีต่อผู้สื่อสารในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยเพื่อนำมาสู่การวางแผนและการดำเนินงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพนับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสภาพชุมชน สภาพปัญหา ปัญหาวิจัย แบบแผนวิจัย และวิธีการวิจัย ที่นำมาสู่ผลการวิจัย คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

#### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นครั้งต่อไปควรมีการนำข้อมูลในการวิเคราะห์หาอิทธิพลของอิทธิมาณไปเปลี่ยนรูปอุปสรรคให้เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ และใช้ตัวแปรอุปสรรคคุณลักษณะงานวิจัยเปลี่ยนรูปเป็นตัวแปรต้น นอกจากนั้นนำตัวแปรผลการวิจัยไปใช้เป็นตัวแปรตาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณหาขนาดอิทธิพล (effect size) ของงานวิจัยที่มีต่อคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2. ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรคุณค่าของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และตัวแปรคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งพบว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยในด้านดังกล่าวไม่มีความแตกต่างกันต่อการทำนายคุณภาพงานวิจัยแต่อย่างใด ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเพิ่มตัวแปรทำนายของตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยในด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้ละเอียดมากขึ้นเพื่อที่จะสามารถอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรคุณภาพงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

#### ข้อจำกัดของการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามหลักการวิเคราะห์อิทธิมาณครั้งนี้ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากอุปสรรคที่แสดงถึงผลการวิจัยเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ ไม่สามารถนำมาเปลี่ยนรูปให้เป็นตัวแปรเชิงปริมาณ จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์อิทธิมาณให้สมบูรณ์ได้ คงทำได้แต่เพียงการสังเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัย และคุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเท่านั้น

#### กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัย “คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย ในการให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *คุณลักษณะ & วิธีวิทยา : งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2552). *รายงานการวิจัย: ศักยภาพของสื่อบุคคลกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/1842/1/51.ดร.จินตวีร์.pdf>
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวิเคราะห์ทอภิมาน meta-analysis*. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2552). *บทสังเคราะห์คุณค่า พลัง และความสุข ใน 10 ปี งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น คุณค่าและความหมายต่อสังคมไทย และก้าวต่อไปในอนาคต*. วนิตการพิมพ์.
- สัญญา ยีอราน และศิริโชค วนรัตน์วิจิตร. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(2), 288–300.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2551). *โครงการสังเคราะห์ 10 ปี วิจัยเพื่อท้องถิ่น “คุณค่า ความสุข และพลังของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก”*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อมวาลี อัมพันศิริรัตน์ และ พิมพิมล วงศ์ไชยา. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 192–202.

### ภาษาอังกฤษ

- Access Alliance Multicultural Health and Community Services. (2012). Building partnerships and collaboration for community-based research In *Community-based research toolkit: Resources and tools for doing research with community for social change*. [http://accessalliance.ca/wp-content/uploads/2015/03/CBR\\_Toolkit\\_Jan2012.pdf](http://accessalliance.ca/wp-content/uploads/2015/03/CBR_Toolkit_Jan2012.pdf)
- Baran, S. J. (2015). *Introduction to mass communication: Media literacy and culture*. McGraw Hill Education.
- Bowen, G. (2007). *Undergraduate research and service learning*. Western Carolina University. [https://www.wcu.edu/WebFiles/PDFs/Undergrad\\_Research\\_Service\\_Learning.pdf](https://www.wcu.edu/WebFiles/PDFs/Undergrad_Research_Service_Learning.pdf)
- Bridges, J., Nicholson, C., Maben, J., Pope, C., Flatley, M., Wilkinson, C., Meyer, J., & Tziggili, M. (2013). Capacity for care: Meta-ethnography of acute care nurses' experiences of the nurse-patient relationship. *Journal of Advanced Nursing*, 69 ( 4 ) , 760–772 . <https://doi.org/10.1111/jan.12050>
- Cooper, J. M. (1984). *The integrative research review: A systematic approach*. Sage.
- Demange, E., Henry, E., & Préau, M. (2012). *De la recherche en collaboration à la recherche communautaire: Un guide méthodologique* [From collaborative research to community-based research: A methodological toolkit]. ANRS, Collection Sciences Sociales et Sida.

◆ คุณภาพ คุณค่า และคุณประโยชน์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทั่วประเทศ: การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นช่วง 15 ปี

- Glass, G. V. (1982). Meta-analysis: An approach to the synthesis of research results. *Journal of Research in Science Teaching*, 19(2), 93–112. <https://doi.org/10.1002/tea.3660190202>
- Glass, G. V., McGaw, B., & Smith, M. L. (1981). *Meta-analysis in social research*. Sage.
- Gordon, T.J. (1999). Cross-impact methods. In J. C. Glenn (Ed.), *The millennium project: Future research methodology version 1.0*. American Council for the United Nations University.
- Hills, M., & Mulett, J. (2000). *Community-based research: Creating evidence-based practice for health and social change*. <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/000011388.htm>
- Holt, W. G., Maney, G. M., Piñeros-Shields, T., Ryan, C., Squires, G. D., & Tesdahl, E. A. (2015). *Guidelines for peer reviewing community-based research*. URBAN Sociology Node. [http://urbanresearchnetwork.org/wp-content/uploads/2014/08/CBR-Pub\\_Guide\\_8\\_20\\_14.pdf](http://urbanresearchnetwork.org/wp-content/uploads/2014/08/CBR-Pub_Guide_8_20_14.pdf)
- Hunter, J. E., & Schmidt, F. L. (1990). *Method of meta-analysis*. Sage.
- Hunter, J. E., Schmidt, F. L., & Jackson, G. B. (1982). *Meta-analysis: Cumulating research findings across studies*. Sage.
- Leite, & Sónia. (2019). The Basics About Community Based Research. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 6(10). 178–183. <https://doi.org/10.14738/assrj.610.6654>
- Israel, B. A. (2001). PART 3: *Benefits & Models of CBL/CBR*. <https://www2.clarku.edu/community/pdfs/Part%20III%20Benefits%20&%20%20Models.pdf>
- Israel, B. A. & Rowe, Z. (2015, March 17). Community-based participatory research: Benefits, challenges and impact of community academic partnerships in addressing health disparities. In *From social causes to personalized medicine* [Symposium]. UAB 10th Annual Health Disparities Research Symposium, Birmingham, Alabama, United States. [https://www.uab.edu/medicine/mhrc/images/2015\\_HDRS/Israel-Rowe%20UniversityAlabamaHealthDisparitiesSymposiumFINALMarch62015.pdf](https://www.uab.edu/medicine/mhrc/images/2015_HDRS/Israel-Rowe%20UniversityAlabamaHealthDisparitiesSymposiumFINALMarch62015.pdf)
- Keyton, J. (2011). *Communication and organizational culture: A key to understanding work Experience* (2nd ed.). Sage.
- Kindle, P. A., & Caplan, M. A. (2015). Understanding fringe economic behaviors: A bourdieusian-inform meta-ethnography. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 42(1), 49–71.
- Noblit, G. W. & Hare, R. D. (1988). *Meta-Ethnography: Synthesizing qualitative studies*. Sage.
- Ocloo, K. A., Adamtey, R., Oduro, C., & Braimah, I. (2015). The nexus between communication and development planning: Exploring the communication methods used by development planners in Ghana. *Developing Country Studies*, 5(2), 59–70.
- Rosenthal, R. (1991). *Meta-analytic procedures for social research*. Sage.
- Samovar, L. A., Porter, R. E., McDaniel, E. R., & Roy, C. S. (2015). *Communication between cultures* (9th edition). Cengage Learning.
- Strand, K. J. (2000). Community-based research as pedagogy. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 7(1) 85–96. <http://hdl.handle.net/2027/spo.3239521.0007.110>

- Strand, K., Marullo, S., Cutforth, N., Stoecker, R., & Donohue, P. (2003). Principles of best practice for community-based research. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 9(3), 5–15. <http://hdl.handle.net/2027/spo.3239521.0009.301>
- Tandon, R., Hall, B., Lepore, W., & Singh, W. (2016). *Training the next generation of community based researchers: A guide for trainers*. PRIA and University of Victoria.
- Weerakkody, N. D., & Tremblay, W. (2003, July 9–11). A cross-impact analysis of the adoption and diffusion of digital TV. In *Australian and New Zealand Communication Association (ANZCA)*, Brisbane, QLD, Australia.
- Wolf, F. M. (1986). *Meta-analysis: Quantitative methods for research synthesis*. Sage.
- Wyverkens, E., Prays, H. V., & Buysse, A. (2014). *Experiences of family relationships among donor-conceived families: A meta-ethnography*. <https://doi.org/10.1177/1049732314554096>

### Translated Thai References

- Ampansirirat, A., & Wongchaiya, P. (2017). The participatory action research: Key features and application in community. *Journal of Humanities and Social Sciences, Maha Sarakham University*, 36(6), 192–202.
- Kaewsong, B. (2019). *A synthesis of values, power and happiness in 10 years of research for local communitie: Value and meaning to Thai society and move forward in the future*. Wanida Karnpim.
- Kaewthep, K. (2010). Attributes & methodology: Research for local. Thailand Research Fund (TRF).
- Kasemsuk, J. (2009). *Research report: The potential of personal media and communication for community development*. Sripatum University. <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/1842/1/51.ดร.จินตวีร์.pdf>
- Thailand Research Fund. (2551). *10-Year synthesis project for local research “The value, happiness and power of local research for the central, western and eastern regions.”* Thailand Research Fund (TRF).
- Wiratchai, N. (1999). *Meta-analysis*. Chulalongkorn University Book Center.
- Yueran, S & Waratwichit, C. (2018). Participatory action research to the success of policy changes in the health system. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5(2), 288–300.